

Metodica predării istoriei

DEMERSUL ȘTIINȚIFIC ÎN ACTIVITATEA PROFESORILOR DE ISTORIE

PETRU DEMETRU POPESCU, LOUIS ROMAN

Marile sarcini trasate de Partid pentru cincinalul 1986—1990 exprimă „necesitatea dezvoltării intensive a industriei, agriculturii, a celorlalte sectoare, punând în centrul activității înfăptuirea noii revoluții tehnico-științifice“, ceea ce angajează țara noastră „pe calea transformărilor revoluționare, științifice“, trebuind să ne situăm „la nivelul celor mai bune cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile“¹. Multe se schimbă în noile condiții, iar procese aflate în curs de desfășurare capătă noi valențe; întrucât știința a devenit nemijlocit o forță de producție, integrarea învățământ-cercetare-producție este mai actuală decît oricînd.

Indiferent de profesia viitoare și de gradul de specializare la care se vor ridica elevii noștri în anii maturității, unul dintre factorii decisivi ai succesului în activitatea de-o viață va fi spiritul științific care-i va călăuzi. Iar în formarea lui, un rol important, hotărîtor revine învățămîntului, tuturor disciplinelor studiate în școală; aici ne regăsim și noi, profesorii-istorici. Ne vedem angajați în formarea la elevi a concepției filosofice materialist-dialectic-istorice; în realizarea capacității de a observa, a analiza și a sintetiza sistematic, logic; de a înțelege procesualitatea istorică obiectivă și inevitabilitatea victoriei noului, pentru care au a milita. Ne cunoaștem îndatoririle în constituirea spiritului critic, creativ, constructiv al discipolilor noștri; în formarea capacității de a emite ipoteze și de a le verifica, de a investiga fenomenele, inclusiv propria activitate, în modalități științifice; în construirea personalității cetățeanului de mîine, devotat măreței cauze a României socialiste, responsabil pentru împlinirea îndatoririlor sale față de Patrie.

Pentru a trata aceste probleme — atît de multe și atît de mari —, ar trebui un spațiu tipografic incomparabil mai larg, decît cel de față. Sintem deci nevoiți a selecționa.

I. Promovarea cuceririlor științelor istorice în școală

Frecvent răsună aceste cuvinte: necesitatea pentru profesor de a se informa neîncetat; noile realizări ale științelor istorice trebuie să stea la temelia activității didactice. Se au, prin aceasta, în vedere multiple aspecte. Cu privire la pregătirea generală: audierea și întocmirea de comunicări la sesiuni, simpozioane, întîlniri periodice ale cadrelor didactice ș.a.; elaborarea și revizuirea periodică a programelor și manualelor; studierea regulată a periodicelor de specialitate, a unor lucrări științifice, utile în procesul de învățămînt, în concordanță cu

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la plenara C.C. al P.C.R.*, în „Scinteia“, 3 aprilie 1986.

cerințele programelor de istorie; fișarea noilor date, fapte, concluzii și sistematizarea lor pe capitole și lecții, pentru completarea și înnoirea conținutului lecțiilor; pregătirea pentru examenele de grad, participarea la cursurile de reciclare, la activitatea de perfecționare în catedră, în cercul pedagogic ș.a.m.d. În ceea ce privește inserția noilor cuceriri științifice în activitatea noastră, se au în vedere asemenea obiective: concepția despre lume, despre istorie a P.C.R. este temelia ideatică a cursurilor, în scopul suprem al acestora constituindu-se pregătirea elevilor pentru viață, pentru munca de mline; preînnoirea conținutului lecțiilor, al altor activități școlare și extrașcolare, pentru a aduce în fața discipolilor acea imagine a trecutului, pe care o omologhează cercetarea cea mai avizată; informația și experiența dobândite de profesor sînt puse în slujba elevilor, a procesului educativ-instructiv ș.a.

Motivația atitudinii schițate este multiplă:

a) Activitatea noastră este în pas cu evoluția țării, a sarcinilor pe care le rezolvă în etapa dată întregul popor. Ne găsim la unison cu lupta dusă azi de R. S. România pe arena internațională, pentru rezolvarea în interesul popoarelor a marilor probleme care confruntă omenirea și, înainte de toate, cu lupta pentru dezarmare și pace. Altfel spus: lecțiile și toate celelalte misiuni școlare vehiculează ideile respective, concentrează atenția elevilor asupra lor, îi învață să acționeze în spiritul muncii *actuale* a poporului nostru.

b) În epoca revoluției tehnico-științifice, la fiecare 8—10 ani volumul de cunoștințe în lume se dublează; aceasta explică de ce în cursul epocii noastre a fost făcută majoritatea covârșitoare a tuturor descoperirilor, invențiilor și realizărilor științifice din întreaga istorie a umanității. Intervalul între emiterea unei idei și aplicarea sa practică marchează tendința reducerii: au trebuit 56 de ani pentru telefon (1820—1876); 35 pentru radiofonie (1867—1902); 15 pentru radar (1925—1940); 12 pentru televiziune (1922—1934); 6 pentru tranzistor (1947—1953); 3 ani pentru circuitele integrate (1958—1961); ș.a.m.d. Un progres continuu, rapid cunosc și disciplinele istorice: dacă anumite fapte și procese ale trecutului, precum și ale contemporaneității, au fost corect exprimate și pînă acum în știință, noile investigații au adus și aduc neîncetat modificări în cunoașterea multor altor situații istorice. Ergo: tezele depășite sînt de înlocuit cu concluziile celei mai avansate cercetări.

c) Munca noastră se distinge prin militantismul pentru adevăr, pentru dreptate. Ochii ne sînt ațintiți deci asupra tezelor eronate, dușmănoase, promovate de armtiști publiciști străini în perioada dată; luăm atitudine, aducem argumentele necesare împotriva concepțiilor reacționare, obșcurantiste, cu trecere în anumite cercuri. Aceasta implică și un sever discernămint între noutatea științifică și pseudo-noutăți, care nu-s decît reluarea unor aserțiuni răsuflete sub noi etichete.

d) Să nu uităm însă că știința însăși n-a elucidat toate problemele. A spus-o Quintus Horatius Flaccus, cu adîncă pătrundere, acum două mii de ani: „Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est“ (filologii — dar, desigur, oamenii de știință în general — sînt în dispută și procesul este încă în curs de judecată). Transpunerea în lumea școlii a problemelor controversate alcătuiește un întreg sector al metodicii studiului istoriei, depășind cadrul acestor însemnări; ne limităm prin urmare la cîteva punctări.

Principiul de bază al activității didactice se înscrie în marginile aducerii la elevi a ceea ce cercetarea a confirmat de-acum. Uneori pot fi totuși prezent-

tate — fie de către profesor, fie prin contribuția elevilor înșiși, în lecție, în cadrul cercului de istorie, ori la sesiunea de referate a elevilor —, pot fi rezumate pozițiile divergente într-o problemă sau alta, ca spre pildă localizarea unei bătălii: la o posadă, în 1330; bătăliile antiotomane de la începutul domniei lui Mircea cel Bătrîn; ș.a. Ori aprecierea unui fenomen: a fost sau nu intenționat înlesnită de guvernul englez piecarea lui Napoléon de pe insula Elba și debarcarea sa pe litoralul francez la 1 martie 1815? a fost sau nu o surpriză pentru U.R.S.S. declanșarea ofensivei hitleriste la 22 iunie 1941? ș.a.m.d. Ar putea fi și descifrarea unei cauzalități, când părerile exprimate pînă acum furnizează formulat și ideea — fantastică după opinia noastră — că ar fi construcții ale unor extraterestri; pînă acum s-au dat diferite interpretări cauzale trecerii — cu grave repercusiuni asupra organizării centralizate, la nivel național, a clasei muncitoare din România — în 1899 la liberali a unor intelectuali din conducerea P.S.D.M.R.; etc., etc. În orice caz, grija noastră trebuie să fie ca aceste controverse să se introducă în număr nu prea mare în desfășurarea întregului curs de istorie; ca în discuții să cerem elevilor să-și argumenteze alegerea. În final nu putem lăsa problemele în totală suspensie ci, în limitele cunoștințelor acumulate de știință, se vor prezenta argumente pro sau contra, poate chiar vor înfățișa o convingere proprie, bazată pe studiu special. Cum discuțiile de acest gen marchează și tendințe negative (uneori elevii opinează pentru interpretări exagerate, nerealiste, chiar fanteziste), se cuvine a lua atitudine — cu tot tactul necesitat de asemenea împrejurări —, îndemnînd la reflecții mai profunde, în lumina concepției materialist-dialectic-istorice.

II. Realizarea atractivității pentru știință și cercetare

Atitudinea științifică a profesorului este o condiție necesară a eficienței muncii școlii în sensul menționat, dar insuficientă în acest sfîrșit de veac și de mileniu, cînd știința a început să exercite un rol decisiv în viața socială. Acțiunea magistrului — vrem să spunem — este de conjugat cu cea a elevilor. A-i entuziasma în fața realizărilor cercetării și proiectării; a-i convinge de nevoia absolută de a-și însuși, indiferent de profesia și locul de muncă viitor, spiritul științei contemporane; a le forma deprinderile de lucru adecvate; a-i atrage chiar la cercetare — astfel ne îndeamnă a proceda evoluția de azi și de mîine a proceselor sociale.

La elevi trebuie deci să ajungă, înainte de toate, măreția aventurii științifice, importanța ei, semnificațiile interpretative. Aceasta poate fi în cercetarea naturii: eforturile atîtor pasionați cercetători pentru cunoașterea și punerea în serviciul social a electricității. Ori în tehnică: dioda (1904), tubul de mare putere răcit cu apă (1920), tranzistorul (1947), circuitele integrate (1947—1959) cu capacitate mereu sporită (deceniile VII—IX ale secolului al XX-lea); pe această bază, realizarea calculatoarelor electronice, ajunse la microprocesoarele de azi. Tot așa de bine ne putem plasa în spațiul descoperirilor geografice: da Gama, Columb, Magellan. Sau în acela al științelor istorice: ca urmare a descoperirilor arheologice din ultimele decenii, utilizîndu-se metode actuale de investigație, s-a împins mult mai departe prima atestare a omului pe teritoriul României, astfel încît s-a conchis că acesta face parte din aria mondială a antropogenezei. Să privim mai îndeaproape — dar desigur foarte succint — una dintre aceste importante evoluții petrecute pe domeniile infinite ale demografiei istorice.

În anii 1739—1758, în Țara Românească au fost înregistrate gospodăriile, pe baza cărora cifre s-a calculat numărul persoanelor ce se găseau acolo (*Tabel 1*).

Tabel 1

Populația Țării Românești, 1641—1831 (mil. suflete ; cifre rotunjite)

Anii		1641	1739	1758	1775	1819	1828	1831
Populația	Recensată	0,480	0,780	0,300	0,500	1,279	1,191	1,751
	Totală	1,0	1,085	1,199	1,350 *	1,795 **	—	1,921
Cota-parte a populației înregistrate din cea totală (%)		48,0	71,9	25,0	37,0	71,3	—	91,2

* La 1774.

** La 1820.

Descrășterea era foarte importantă : de la 0,780 mil. de oameni în 1739, la numai 0,300 în 1758 ; conscripțiile intermediare arătau același fenomen al scăderii catastrofale a populației recensate în cursul celor două decenii amintite. Situația a fost explicată chiar atunci — ea era, de asemenea, similară și concomitentă în Moldova — prin „emigrarea masivă“ a populației moldo-muntene, sub presiunea împilărilor domnilor fanarioți, mai ales a fiscalității exorbitante (presiunea și fiscalitatea semnalate erau într-adevăr o cruntă realitate). Aserțiunea a fost transformată în argument antifanariot și antifeudal și a servit în acest sens și revoluționarilor pașoptiști (M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, A. G. Golescu, A. T. Laurian ș.a.), precum și istoricilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Ideea „depoulării“ celor două Principate la mijlocul veacului al XVIII-lea era nerealistă, dar se dovedea folositoare în evidente scopuri politice. În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul celui următor însă situația s-a schimbat și din acest ultim punct de vedere, aserțiunea amintită nemaiputând avea nici valoare politică, pentru că o serie de istorici străini — începând cu Ignác Acsády (1896) — au transformat-o în „argument“ al teoriei „imigrării masive“ în acel secol, din Principatele extracarpatice în Transilvania : masa cea mare a românilor ardeleni ar fi venit atunci chipurile în interiorul arcului montan, ceea ce ar explica creșterea extraordinară a numărului gospodăriilor ardeleni înregistrate (pe baza cifrelor acelor conscripții, *Tabelul 2* prezintă totalul indivizilor prezenți în evidente : 0,482 mil. la 1721—1722 ; 0,675 către 1730 ; 1,567 în 1785—1786).

Treptat însă se acumulasu date care deschideau drumul spre înțelegerea corectă a tuturor realităților menționate. Încă în 1878 George Barițiu arătase — printre cei dintii — că recensămintele întreprinse de Curtea Vienei, de la cel din 1698 și pînă în ajunul celui din 1785—1786, au dat rezultate mult sub realitate, mai ales datorită împotrivrării manifeste a stăpînitorilor feudali și a virfurilor Universității săsești, dar și datorită rezistenței populare în fața unor conscrieri

Tabel 2

Populația Principatului Transilvaniei, 1721—1786
(mil. persoane ; cifre rotunjite)

Anii		1721—22	Ante 1740 (1730 ?)	1785—86
Populația	Înregistrată	0,482	0,675	1,567
	Totală	1,139	1,185	1,567
Cota-parte a populației conscrise din cea totală (%)		42,4	56,9	100,0

ce urmăreau sporirea dărilor și recrutările militare; așadar, complexe situații sociale, iar nu inventata „masivă imigrare” românească din secolul al XVIII-lea explică trecerea de la cifrele foarte reduse din primele decenii ale aceluia veac, la unele incomparabil mai mari în cursul lui. La sfârșitul secolului al XIX-lea începea și editarea (N. Iorga, 1897; V. A. Urechia, 1902; C. Giurescu, 1913; ș.a.m.d.) de izvoare referitoare la Țara Românească și Moldova, care arătau tot mai clar că adevărata semnificație a curbei, descrise de cifrele catagrafiilor de după 1739, era înainte de toate aceea a fluctuațiilor subînregistrărilor fiscale, iar nu „depopularea” și „repopularea” provinciilor. Concomitent, s-au adus numeroase dovezi că sensul cel mai frecvent al transmigrațiilor în secolul al XVIII-lea între Țările Române a fost nu din Țara Românească și Moldova spre Transilvania, ci invers (I. I. Nistor, M. N. Popp, I. Conea etc.); că teoria „imigrării” românilor în Ardeal este eronată (N. Iorga, Z. Păclișanu, R. Braun, P. Henry, D. Prodan ș.a.), continuitatea lor acolo — ca și în întreaga arie carpato-ponto-dunăreană — fiind în afara oricărei îndoieli.

Toate acestea n-au împiedicat totuși a se susține — și în perioada dintre cele două războaie mondiale, și în deceniile postbelice, de către unii publiciști de dincolo de hotarele noastre, în scopuri politice tendențioase — aceeași neadevărată aserțiune a „venirii” românești în Transilvania, din Principatele extracarpatiche. Când și când, și la noi a mai apărut câte o lucrare, care atribuie rezultatelor catagrafiilor muntene de după 1739 valoarea unor probe ale „fugii” majorității populației, fie peste frontarii, fie în interiorul provinciei (băjenirea — dar în proporții incomparabil mai reduse — a avut însă loc). Or, în anii 1969—1985 au fost publicate lucrări care, beneficiind de tehnicile contemporane ale demografiei istorice, demonstrează că populația totală a Țării Românești (Tabel 1), ca și a celorlalte provincii ale noastre, timp de mai multe veacuri a fost mult mai mare decât cea recensată: în 1641 s-au înregistrat numai 48,0% din locuitorii muntenii, la 1739 cifra a fost de 71,9; ulterior a scăzut pînă la 25,0% (la 1758), pentru a crește în mod însemnat după aceea, prima catagrafie regulamentară (la 1831), înregistrînd 91,2% din populație. Lucruri similare au ieșit la iveală și în Moldova, ceea ce a pus capăt teoriei „depoulării”.

Eforturile aparatului de stat habsburgic n-au dat rezultate (Tabel 2) decît treptat, trebuindu-i un întreg secol — de la supunerea Transilvaniei și pînă la conscripția josephină din 1785—1786 — pentru a cunoaște adevăratul potențial de-

mografic al țării. S-a adus astfel încă un solid argument al falsității „imigrării masive“ românești în Ardeal. De altminteri, înseși înregistrările vremii vorbesc în acest sens: în timp ce conscripțiile transilvănene (precum și cele din Banat, Crișana și Maramureș) continuă să arate o sporire a numărului locuitorilor luați în evidențe, incomparabil mai mare decât creșterea lor naturală, un fenomen similar se constată în Moldova după 1753 și în Țara Românească post 1758, iar atât de masive imigrări românești de la sud la nord de Dunăre nu se pot atesta. De unde or fi venit atunci „nesfârșitele“ cohorte, ce ar fi determinat „brusc“ majoritatea „valahă“ în secolul al XVIII-lea, dincolo de Carpați?

Am insistat asupra procesului cercetării într-o anumită ramură științifică pentru a face mai evident și pentru a vedea cât de pasionant este a-l urmări și cât de important este a-l lua în considerare în vederea unei interpretări istorice profunde, dar și cât de însemnate concluzii politice actuale pot fi desprinse. Sînt tot alți factori de atragere și pasionare a elevilor pentru luminile magnifice ale științei.

III. Formarea priceperilor și deprinderilor științifice la elevi

Formîndu-le gustul pentru știință, îi pregătim pentru constituirea unor priceperi și deprinderi științifice, proces în care se pot defini mai multe etape. Începem prin a transmite copiilor și adolescenților modalități de utilizare a manualului în orele de clasă: fragmente de izvoare istorice se citesc și se analizează în anumite momente ale lecției; texte din manual despre programe politice, legi și constituții, grupări politice cu orientarea fiecăreia etc. se citesc individual de către elevi și se conspectează în caiete ș.a.m.d. Îi îndrumăm să surprindă ideile principale într-un text, să elaboreze un plan de idei, să dezvolte o anumită problemă urmărind acest plan. Îi învățăm să folosească propriul caiet de notițe: cum să consemneze narațiua, demonstrațiua, explicațiua profesorului; concluziile la discuțiile conduse de acesta în timpul lecției; ideile din lecturi suplimentare; răspunsurile la teme, date de profesor spre studiu individual în oră sau acasă.

Culegerea de „Studii și articole de istorie“ publică de mulți ani izvoare comentate, utilizabile la numeroase lecții; s-au editat mai multe culegeri de texte istorice, necesare la diferite clase. Obișnuirea tinerilor noștri discipoli cu ele, priceperea de a le studia, de a desprinde concluzii, de a răspunde la întrebări, special formulate în legătură cu fiecare sursă — constituie o sarcină însemnată. Îi abilităm cu tehnici de utilizare a cărții de specialitate: elaborarea de rezumate, conspecte, recenzii, referate tematice ș.a.

Și cu aceasta am ajuns la treapta cea mai înaltă a acestui efort — familiarizarea elevilor cu metode și tehnici, proprii investigației științifice: elaborarea bibliografiei pe o temă dată; constituirea fișelor de stocare a datelor în procesul informării; prelucrarea datelor în cursul elaborării studiului; redactarea acestuia și a referințelor.

Formarea priceperilor și deprinderilor științifice se face în diverse împrejurări. Multe momente ale lecțiilor, dezbaterilor și consultațiilor în cabinetul de istorie/de științe sociale pot fi folosite pentru aceasta. Însăși prezentarea procesului cercetării unei probleme, într-un domeniu științific oarecare — așa cum, spre exemplificare, s-a făcut mai sus cu un grup de importante probleme demoistorice — însăși această prezentare este un prilej de a comunica modalitățile de

lucru, utilizate de unul sau mai mulți cameni de știință, pentru a iniția asupra câilor urmate în scopul de a se ajunge la noi rezultate.

Îndrumarea muncii individuale și în grup a elevilor este un bun prilej de instruire asupra lucrului cu manualul, cu izvorul, textul de specialitate ș.a.; asupra modului de luare a notițelor, de redactare a conspectului, de întocmire a unui plan de idei etc. Familiarizarea cu materialele cabinetului, cunoașterea bibliotecii școlii, a unei mari biblioteci din localitate sau dintr-un oraș important, a fișierului ei; convorbirile cu ocazia vizitării monumentelor din sat/oraș; vizitarea și desfășurarea unor lecții în muzee și arhive; lucrul pe șantiere arheologice; excursiile pe trasee istorice etc. — sînt bune ocazii de a forma priceperi și deprinderi științifice. Un rol aparte revine cercului de istorie, în care elevii învață să întocmească un referat, să folosească o carte, să confecționeze materiale didactice, să participe la discuții științifice, să organizeze vizite la muzee și expoziții, excursii ș.a.m.d.

De mare folos este invitarea unor cadre universitare și cercetători științifici pentru a ține o lecție sau a face o expunere în fața elevilor. Nu trebuie uitat că, în epoca revoluției tehnico-științifice actuale, cercetările interdisciplinare capătă o tot mai mare importanță: fizica și chimia, chimia și biologia, electronica și psihologia, demografia și științele istorice etc.; aceasta impune inițierea specialistului și în domeniile de contact, precum și adesea în realizările anumitor discipline matematice, în folosirea calculatoarelor etc. Avem deci în vedere invitarea printre elevi nu numai a istoricilor și arheologilor, dar și a multor altor specialiști. Ne gîndim că însăși activitatea profesorului-istoric trebuie să includă necesarele legături cu domenii mai apropiate și mai depărtate de preocupările noastre nemijlocite, căci marile adevăruri ale științei contemporane răsar mai ales la liniile de confluență ale unor domenii diferite de cercetare.

Urmărind etapele și împrejurările diverse de formare a tinerilor noștri emulii, înțelegem faptul că modalitățile noastre de lucru trebuie diferențiate în funcție de gradul de dezvoltare a copiilor și adolescenților, dar și după condițiile concrete în care lucrăm: una este la lecție și alta la muzeu; într-un fel procedăm în timpul unei excursii și cu totul altfel în timpul pregătirii și desfășurării sesiunii de referate a elevilor pe liceu etc.

Este necesară totodată o îmbinare armonioasă a grijii noastre pentru ca la toți elevii să se formeze spiritul științific, cu atenția specială acordată celor cu reale înclinații spre investigații. În ambele cazuri este necesară urmărirea evoluției discipolilor, cunoașterea etapei lor de dezvoltare în momentul dat, pentru a-i orienta spre nivele mai înalte.

IV. Desfășurarea cercetării științifice

În același an școlar, profesorul de istorie parcurge diverse cursuri la câteva nivele de clase, iar în anii următori trece și la alte segmente ale istoriei, luînd noi nivele de clase. Practic, el este confruntat cu întreaga istorie românească și universală, ceea ce constituie principala dificultate a muncii noastre. Cum putem fi deci la curent cu noile realizări în atîtea domenii de cercetare? Nu trebuie ignorată nici interdisciplinaritatea: este necesar să stăpînim ceea ce este nou în literatură, artă, geografie, filosofie, științele economice ș.a. Care este deci soluția?

Evident, nu ne putem limita la manualul școlar, care este — s-a spus doar de atîtea ori acest lucru — instrumentul de studiu al elevului, iar pentru noi

constituie numai un îndreptar, alături de programă. Sintem deci nevoiți să apălăm la sinteze recente în diferite domenii, pe probleme diverse. Parcurgerea cu regularitate a cel puțin unei reviste românești de specialitate ne permite să fim în actualitatea gândirii istorice. Frecventarea operelor românești și universale ale literaturii și altor arte contribuie nu numai la dezvoltarea propriei personalități, dar și la pregătirea pentru activitatea didactică. Presa și alte mijloace de informare în masă din țara noastră ne dau foarte mult, dată fiind atenția susținută acordată istoriei.

Se mai poate oare ocupa profesorul și de activitatea științifică, precum și de atragerea elevilor la aceasta? Bogata experiență a școlii românești a evidențiat savanți de seamă în rândurile profesorilor secundari, dar și fenomenul de mai largă răspândire al profesorului preocupat de un anumit domeniu, de un grup de probleme. În etapa actuală, printre profesorii secundari se găsesc numeroși autori de lucrări de grad și articole metodico-științifice, de mijloace de învățământ și comunicări la întâlniri științifice, de studii și manuale etc. Unii dintre ei sînt doctori în științe și doctoranzi. Este dovada palpabilă a *posibilității* rezolvării sarcinilor de cercetare. Problema însă se pune nu numai din acest punct de vedere, ci și din acela al *necesității* ca profesorul să aibă oarecari proprii preocupări științifice. Este singura cale de a ne forma noi înșine în spiritul științei, de a ne putea practica profesia în același mod, de a putea forma și pe elevi în acest spirit.

De aici decurg și sarcinile noastre cu referire la îndrumarea copiilor pentru întocmirea de referate în cadrul lecțiilor, sesiunilor, activităților cercului de istorie ș.a.; pentru pregătirea în vederea concursurilor școlare și redactării de recenzii ș.a. Îi obișnuim să urmărească procesul cercetării, care a dus la o anumită descoperire sau invenție, să explice cum s-a ajuns la ea, cum au fost depășite inevitabilele piedici întîlnite în cale. În studiul lor, elevii redescoperă ei înșiși anumite lucruri, ceea ce contribuie enorm la formarea lor. Întîlnirile cu cercetători de marcă, ce istorisesc efortul propriu și al colectivului în care muncesc pentru a se ajunge la concluzii de seamă, la realizarea unei mari sinteze etc., au rolul lor.

O treaptă mai înaltă a acestei străduințe a noastre este atragerea elevilor în cercetările profesorului însuși. Dacă el este un numismat pasionat, îi va obișnui adesea cu studierea colecției sale, găsirea de noi monezi, cercetarea publicațiilor de specialitate. Cînd magistrul este arheolog, vor lucra laolaltă pe șantier de multe ori, vor investiga piesele descoperite, literatura aferentă. Vor cerceta și redacta împreună Monografia liceului sau a școlii, a satului ori orașului propriu, a județului sau a unei zone mai restrînse. Vor întreprinde un studiu asupra unei personalități ridicate din localitate ori din împrejurimi. Vor aborda un mare eveniment, o mare problemă a istoriei poporului român, etc. La aceste activități pretențioase ridicăm desigur pe elevii cu cele mai vădite înclinații spre cercetare, cei mai îndrăgostiți de meseria noastră. Dintre ei se vor forma istoricii, arheologii, numismații, etnografii, sociologii etc. de mîine.

V. Concluzii

1. Și în condițiile revoluției tehnico-științifice, ale exploziei informaționale, ale dotării cabinetului de istorie/de științe sociale cu mijloace audio-vizuale sofisticate — și în aceste împrejurări, profesorul rămîne figura centrală a procesului educativ-instructiv: „Omul — ce mîndru sună cuvîntul!” (M. Gorki). Iar

demersul științific este azi, și cu atât mai mult mâine, o permanență a muncii sale.

2. Nimic nu conferă dascălului o mai mare autoritate în clasă și în școală, decât pregătirea sa științifică și priceperea de a-i ridica pe elevi la un înalt nivel de cunoaștere. Este ceea ce ferește practica noastră didactică de superficialitate și improvizație și ne dă analize solide, multilaterale, profunde, nuanțate.

3. Spiritul științific al lecțiilor este de observat nu numai în conținut, dar și în metodică. A valorifica experiența proprie și a colegilor, a fi la curent cu noutățile — în care publicația Societății de Științe Istorice face mari eforturi —, a folosi cu pricepere marile posibilități ale cabinetului școlar și ale mijloacelor sale din dotare, a confecționa împreună cu elevii noi materiale — toate acestea se dovedesc a fi o reală orientare în demersul nostru științific.

4. Apoftegmele sînt cunoscute: „Valoros este nu un cap bine încărcat, ci unul bine mobilat”; „Învățătura este ceea ce-ți rămîne după ce-ai uitat tot ce-ai învățat”. Demersul științific — iată calea cea mai rodnică de formare a noilor generații în spiritul citatelor maxime.²

² Autorii mulțumesc prof. dr. Gheorghe Smarandache pentru sugestiile făcute în cursul elaborării articolului de față.